

GETTY IMAGES

Una infermera memorable

JORDI
NOPCA

L'any 2000, el crític literari James Wood va fer fortuna amb el terme *realisme històric*, que aplicava a novel·listes com Zadie Smith, Thomas Pynchon i David Foster Wallace, tots ells responsables d'un tipus de ficció que persegueix "la vitalitat a qualsevol preu" i que "tot i mostrar coneixements en un miler de coses és incapaç d'aprofundir en l'ésser humà".

Tots tres escriptors han excel·lit en la postmodernitat literària amb alts i baixos: personalment, prefereixo el Foster Wallace que és ca-

paç de meravellar detallant l'experiència en un creuer o sobre els hàbits urinaris de David Lynch en un rotatge que quan fa ballar el cap a *La broma infinita* i a la inacabada *El rey pálido*.

A *El arco iris de la gravedad*, Pynchon admira i avorreix amb una intensitat similar. Els patrons lisèrgics de *Vineland*, en canvi, funcionen millor. A *Vici inherent* i *Bleeding edge*, les seves dues últimes novel·les, s'aproxima a estructures més convencionals: caldrà veure si es tracta d'un experiment més o d'una tendència que s'acaba de consolidar. Zadie Smith té només 38 anys, i a *Sobre la bellesa* i *Londres NW* ha lluitat per controlar els

UNA DONA
MERAVE-
LLOSA
JOAN-JORDI
MIRALLES
LABREU EDICIONS
320 PÀG./16 €

excessos sense perdre l'empenta de *Dents blanques*.

L'extrem oposat del *realisme històric* seria el *realisme asèptic*, el que es deixa doblegar per l'entorn més abúlic, on predomina el gris (la mediocritat estilística, la manca d'ambició, el personatge previsible de telesèrie). Malauradament, una part de la ficció més popular de l'actualitat –estrangera i catalana– s'instal·la plenament en l'asèpsia. Hi ha escriptors que fins i tot treuen pit, enfilats a dalt del trampolí de les vendes. De vegades, quan es tiren de cap a la piscina, s'adonen a mig camí que està buida. Tant se val: a la propera novel·la insisteixen en el mateix patró, sentimental i inert, tam-

bé "incapaç d'aprofundir en l'ésser humà".

Una dona meravellosa, de Joan-Jordi Miralles, fa equilibris entre l'extremisme temàtic i la distància freda del narrador, recollint el millor de totes dues apostes narratives, la històrica i l'asèptica. La novel·la arrenca a alta velocitat: en un parell de pàgines es poleix més d'una dècada de la infermera Neus. A Miralles li interessa avançar fins als 40 anys de la protagonista, moment en què la seva vida comença a canviar. La separació del marit és la primera baixada de la muntanya russa. La segona és l'experimentació sexual, que assoleix ràpidament nivells de degradació considerables, com per exemple el capítol de la terrina de gelat i el gos solitari. L'autor explica una vida que es va fent més i més sòrdida, però no s'hi rabeja. Els excessos personals i la contenció laboral –la Neus treballa a l'Hospital de Bellvitge– són alternats amb un equilibri perfecte, fins que uns contagien l'altra i viceversa. El *burnout* que una companya li diagnostica és un graó primerenc que la Neus baixa sense entretenir-se. El ritme perfecte d'*Una dona meravellosa* pràcticament obliga a devorar la novel·la en dues o tres tirades llargues, i d'aquesta manera el lector avança a tot vent cap a la pregunta que ressona durant tota la segona meitat del llibre: ¿val la pena, seguir vivint, quan el dia a dia implica una tortura constant?

Miralles ha aconseguit un llibre rodó i intens, instal·lat en un present d'extraradi i incòmode, on ni els trens ni les carreteres són segurs, on el preu de deixar de "ficarse la llengua a la butxaca" i investigar a fons és altíssim, gairebé mortal. Se'n surt sense artificis ni acrobàcies retòriques, amb la fúria estilística justa. Alguns lectors pensaran que és un llibre que frega la inclemència (fins i tot el títol els semblarà irònic), d'altres hi trobaran un homenatge subtil i d'un nivell gens habitual a un personatge, la Neus, que es fa difícil d'oblidar. ♦

La vida qualsevol i extraordinària de Mrozek

JOAQUIM
ARMENGOL

De vegades, llegint memòries o papers autobiogràfics, em pregunto quins són els motius dels escriptors per publicar llibres d'aquesta mena. Potser per encàrrec editorial? Pel vici d'escriure? Per passar comptes amb un mateix i el món? Pel convenciment de la transcendència excepcional de la pròpia existència? Per l'afany d'anotar a peu de pàgina les claus de l'obra que un deixa per a la posteritat? En qualsevol cas, amb Slawomir Mrozek, aquestes figuracions no tenen fonament, perquè aquest llibre, titulat *Baltasar*. *Una autobiografia*, va ser concebut com un exercici terapèutic: "Me llamo Slawomir Mrozek, pero a causa de las circunstancias que se produjeron en mi vida hace cuatro años mi nuevo apelativo será mucho más corto: Baltasar... El 15 de mayo de 2005 sufrí un ictus cerebral que dejó como secuela una afasia (pérdida parcial

o total de la capacidad de utilizar el lenguaje)... Cuando recuperé el habla mi logopeda me propuso que, como parte de la terapia, escribiera un nuevo libro".

Si no recordo malament, Slawomir Mrozek va morir l'agost passat, a França, a l'edat de 83 anys: molts anys deambulant pel món, d'allunyament de Polònia i d'escriptura que al meu parer han anat convertint aquest meravellós dramaturg i escriptor en l'últim clàssic de la literatura polonesa. Diria que és l'últim gran representant literari d'un temps molt polititzat i convuls, un temps que va saber explicar amb un humor irònic, sovint finíssim; però també amb una convenient i deliciosa folga satírica. Ara bé, el contingut de *Baltasar* és tota una altra cosa, són un recull de notes autobiogràfiques molt ben triades que situen l'escriptor en el sentit del seu temps. No tenen pas l'aire de justificar conductes, sinó el d'explicar els avatars i l'arrossegament personal que comporta viure uns mo-

ments històrics que van sacsejar violentament Europa.

Baltasar no té la pretensió de ser una biografia exhaustiva, no s'hi narra la vida de Slawomir Mrozek en un ordre cronològic correcte ni de manera detallada, sinó que hi trobem l'aire d'una vida conversada que s'explica a si mateixa a través d'unes quantes imatges personals que romanen en la seva memòria, i que acaben capturant el sentit moral de tota una vida. De vegades és un simple esdeveniment privat, d'altres l'atmosfera d'una època: l'abans i la guerra, el comunisme... Tot és ple de sensacions! Més que l'escriptor reputat i talentós hi trobem l'home humil que passa a través del seu temps, com qualsevol altre, però que, per ventura personal i talent formidable, s'acaba convertint en un dels dramaturgs més populars del món. Hi veig més la història d'una vida qualsevol que no la brillantor d'una carrera literària. En la part primera ens parla de l'experiència de viu-

BALTASAR
SLAWOMIR MROZEK
ACANTILADO
TRADUCCIÓ D'ANNA
RUBIÓ I JERZY
SLAWOMIRSKY
256 PÀG./23 €

re a Mèxic i del retorn a Polònia; són els records dels anys 90, successos relatats en el llibre *Diari del retorn*, que aquí encara no s'ha publicat. La segona part, en canvi, conta la seva vida des de la infància fins que abandona Polònia.

La veritat és que Slawomir Mrozek mai aprofundeix gaire en res, sinó que fa un recorregut vital més aviat extern, esquivant força les qüestions íntimes i personals. Una lleugeresa que potser sobresurt massa quan apareixen aspectes referents a les seves idees polítiques, la pròpia literatura o el comunisme. El fet és que la complexitat existencial d'una vida tan rica i agitada com la seva queda dissimulada sota la superfície, que és molt entretinguda, certament, però que ens deixa una mica *in albis* si volem extreure les claus literàries i personals d'una figura literària tan resplendent i original. Potser perquè el tema de fons de *Baltasar* és, senzillament, Polònia. Tanmateix, un llibre extraordinari. ♦